

SLOVENSKÝ REALIZMUS

Svetozár Hurban Vajanský

- prozaik, básnik, literárny kritik, politik, literárny teoretik, novinár
- nadväzuje na štúrovskú tematiku, napodobňuje romantické básnické poviedky (Maják zo zbierky Tatry a more)
- verí že slovenský národ oslobodí Popolvár- Rusko
- mnoho nových tém nová, umelecká forma
- pravidelný prízvučný (sylobotonický) verš** namiesto štúrovskej slabičnej(sylabickej)poézie

TATRY A MORE

- prvý nástup realizmu v slovenskej literatúre
- básnická zbierka- cyklus 7 básní- *Zvuky, Maják, Sny a báje, Ratmir, Jadranské listy, Herodes, Dozvuky:*)
- autor reagoval na nedobrovoľný pobyt v Bosne a Hercegovine
- problémy: sociálne, národné, odnáródňovanie(Herodes)
- Herodes**- problém dvoch detí násilne odvedených do maďarskej rodiny aby sa pomadžarčili
  - označia ich číslom- bezcitnosť odnáródňovania,
  - snažili sa ujsť- podarí sa - zomierajú však pod vlakom
  - Herodes- maďarské utláčanie (Biblia)
- poviedka, baladický charakter
- prvý krát sa využíva dieťa na vyjadrenie problému odnáródňovania
- používa zdobneniny
- využíva sa rečnícka otázka(reflexívna metóda)

SPOD JARMA

- básnická zbierka
- vracia sa do minulosti
- využíva ľudovú slovesnosť
- témy: súčasné, prírodné obrázky
- Zima**- významový paralelizmus- tú istú tému zobrazím dvojako
  - využíva opisný (perifrastický) slohový postup
  - citoslovčia, jednoslabičné slová, české slová, združený a gramatický rým
  - jambický verš : -u-

Verše - básnická zbierka

PRÓZA

- téma**: -rieši otázku zemanstva a jeho návratu do národného tábora. Nazdáva sa že zemanstvo by sa ešte mohlo stať vedúcou silou keby sa spojilo s národne uvedomelou inteligenciou (na rozdiel od Hviezdoslava a Kukučina, ktorí správne videli že zemanstvo je odsúdené na zánik a že nositeľom národných síl je ľud.) -

- **Suchá ratolesť** - román

Letiace tiene - novela- skupina ľudí ovplyvnených západným svetom

Koreň a výhonky - román- nie vždy sa vydarí spojenie s kapitalistom

-píše množstvo čít, fejtónov, humoresiek, poviedok , noviel cestopisov, memoárov

Pavol Ország- Hviezdoslav

- skvost slovenskej poézie
- duchovná tvorba
- z Oravy, narodil sa vo vyšnom-1849 a zomrel v nižnom-1921 Kubíne
- študoval v Maďarsku, Viedni, Miškovci, Prešove
- začal písať po maďarsky
- ovplyvnený : Sládkovičom, Petofim
- almanach- *NAPRED*- vydáva prvých 14 básní
- BASNICKE PRVIESENKY JOZEFA ZBRANSKEHO* (=pseudonim. Hviez)- vd'aka Sládkovičovi
- celá tvorba písaná vo veršoch

LYRIKA

-syllabotnická prozódia (prízvučná)

- nájdeme tu celý jeho životopis: rodinné- spoločenské- národné- celosvetové tém
- inšpirácia: antická filozofia (súhra dobra krásy a pravdy)
  - Biblia
  - Shakespear
- jeho reč je veľmi bohatá, ale aj veľmi náročná- časté archaizmy, novotvary biblizmy a slová prevzaté z latinčiny, výrazy v oravského nárečia, hyperboly gradáciu, prívlastky, prirovnania
- hviezdoslavizmi- ním vymyslené nové slová
- inverzia- pohodený slovosled
- poetizmy- skrátené slová: bys' tys'
- prírodný motív predzvesťou spoločenského motívu, Oravská príroda celej jeho tvorbe
- poézia nabitá obrazovosťou (metafora, alegoia, metonymia, symbolika)

-hlavné **motívy básní** : človek a vesmír, človek a Boh, zmysel života, národ, ľud, práca, kritika spoločnosti, filozofické otázky, oravská príroda, vlastné duševné a životné krízy

-rodinná lyrika, intímna lyrika je viac subjektívna – **Krb avatra**

SONETY

- 21 zneliek = sonetov
- predstavuje sa tu čo chápe pod slovom poézia - poézia = božstvo
- píše aj o realite aj napriek tomu že v nej vidí veľa zlého, snaží sa pátrať po pravde- napokon sa rozhodne svojimi básňami bojovať proti nespravedlnosti
- zamýšľa sa a filozofuje o vesmíre, spoločnosti, o jej dejinách, nad životom a smrťou, nad svojím poslaním

LETOROSTY 1, 2, 3

V 1.-je to muž bolesti (hlas volajúci na púšti)

- nepochopený básnik
- trápi sa nad rodinnými a spoločenskými problémami
- opisuje stavy jeho duše

V 2.-smúto nad stratou svojich najbližších

- čierny rok- *Mňa kedys' zvädzal svet*
- spomína ide do minulosti

V3.- nadväzujú na 2.

- koniec matke: *Priadka*, otcovi : *Rolník* (naučil ho pracovať)
- predstavuje rodičov ako milujú prácu
- minipríbeh zakomponovaný v lyrike

ŽALMY A HYMNY

- niektorými žalmickými motívmi chcel umocniť naliehavosť svojich aktuálnych výziev a predstáv
- *De profundis (Z hlbín duše)* - niečo také ako príbeh Joba, nakoniec však pokorne skloní hlavu a berie to ako údel.

PRECHÁDZKY JAROM A LETOM

- venované oravskej prírode, príroda bola preňho druhým domovom
- kontrast medzi zrodom a on si uvedomuje ako starne
- prechádzky letom : ustálenejšia forma, je vyrovnanější, vytvára paralelu toho že aj on je taký úrodný ako kosci.

STESKY

- žiali je mu smutno, jeho tvorba akoby ho obrala o jeho elán , chce ho späť
- autor ktorý sa hľadá
- Netrápte sa piesne moje*- uvedomuje si že ani jeho tvorbu nikto nečíta
- Hory lesy dobre vám je* -národ trpí tak ako on
- Slovenskí prometei*- chce sa podvihnúť, ale je "prikovaný ku skale"

DOZVUKY

- je si vedomí toho že je čoraz bližšie k smrti
- motívy starnutia a smrti, lúči sa so svojou prácou i so životom
- neje inšpiratívny- *Vysychá prameň*

KRVAVÉ SONETY (1914, knižne až 1919)

- posledný cyklus obsahuje 32 sonetov
- téza, antitéza, syntéza
- ostrý protivojnový protest
- vyslovuje svoje rozhorčenie nad tým že ľudstvo tak hlboko kleslo-
" A národ oboril sa na národ s úmyslom vraždy, s bleskom skaziteľa. "
- hľadá vinníka- obviňuje kresťanov
- v záverečných sonetoch vyslovuje túžbu po mieri, dúfa, že sa ľudstvo poučí a po skončení toho strašného krviprelievania bude žiť v mieri.

EPIKA

- čerpal námety predovšetkým zo života ľudí a zemanov
- bol za pretrvanie zemanstva, spojenie so sedliakmi alebo inteligenciou
- túžba po spravodlivosti vyjadrená v ľudských drámach
- malé, veľké drámy poznačené psychológiou
- ide do vnútra postáv

kratšia epika:- delí sa na 4 okruhy: a) básne- epické- majú dej, točia sa okolo roľníctva,

- b) problém majetkových vzťahov- *Bútora a čútora*
- c) balady- sociálno-psychologické
  - líšia sa od romantických tým že tu už niesu mystické postavy
  - Zuzanka Hraškovie*
- d) kratšia epika ide do histórie, historické postavy
  - Rastislav*
- + e) biblický motív- v jeho rodine bežne používaná Biblia
  - motív pre alegóriu
  - Ráchel*

veľká epika:-

HÁJNIKOVA ŽENA

- lyricko-epická básnická skladba, 15 kapitol
- vplyv romantizmu
- kontrast biedy roľníka- dobrý človek a morálky bohatých- zvrhlíci
- celý dej je bohatý na lyrické opisy prírody
- prírodnopsychologický paralelizmus- deje v prírode sú predzvesťou čo sa stane medzi postavami

DEJ: Hanička v sebaobrane zabila bohatého Artuša Villaniho(mravne skazený, sebecký panovačný), lebo ju chcel zneuctiť.

Miško čajka jej manžel vezme vinu na seba a prikáže Hanke aby mlčala o pravde.Hanka z toho zošalie. Nakoniec Hanka prezradí pravdu a Miško je omilostený. Starý Artuš nakoniec uzná, že Hanička konala v sebaobrane.

Koniec: Happy ending: Všetko zlo čo ich postretlo sa premení na šťastie v podobe syna.

EŽO VLKOLÍNSKY, GÁBOR VLKOLÍNSKY

- 2 diela, 2 eposy!
- námety zo zemianskeho prostredia, vzťah zemianstva k ľudu
- zemianstvo ako spoločenská trieda v druhej polovici 19.stor upadá mravne i hospodársky, rozpadá sa, stráca svoje historické privilégia, je odsúdené na zánik
- zemia boli aj napriek svojmu úpadku veľmi pyšní, arogantní, sedliackym ľuďom opovrhovali

Ežo Vlkolinský :

- prvý z tzv. vlkolínskych zemianskych eposov (Vlkolín- básnické pomenovanie Vyšného Kubína)
- Hviezdoslav tu vykreslil celý rad typov, postáv, figúrok zo zemianskeho i ľudového života
- obširne popísal aj rozdielne zvyky (najmä v kolektívnych scénach: fašiangy, svadba, pytačky)
- zobrazil začiatok procesu splývania zemianstva s ľuďom

DEJ: Po smrti váženého zemana Beňa Vlkolínskeho sa paňou majetku stala jeho manželka Estera a ich jediný syn Ežo(Ezechiel). Ežo sa zamiluje do sedliackeho dievčaťa Žofky a rozhodne sa požiadať ju o ruku. Medzi matkou a synom vzniká ostrý spor. Estera, hrdá a panovačná zemianka, sa nevie zmieriť s tým, že jej syn si vybral obyčajnú sedliačku.

Estera pohrozí synovi, že ho vydedí z majetku a viac nebude jej synom. Ežo odíde z domu, prijme ho strýc Eliáš, ktorý sa takto chce pomstiť svojej švagrinej, s ktorou má už dávnejšie spory. A hoci je Eliáš vychýrený skupáň, vystrojí Ežovi a Žofke takú svadbu, akej vo Vlkolíne už dávno nebolo. Scény štyri dni trvajúcej svadby sú kompozičným i ideovým jadrom eposu. Na svadbe dochádza medzi pozvanými zemanmi a sedliakmi ku konfliktu, zemia sa snažia dokázať svoju nadradenosť nad sedliakmi, spomínajú svoju starú slávu a zásluhy. Básnikové demokratické myšlienky o jedinej možnej ceste vývinu tlmočí Ežo:

" Sme rovní! áno- zeman, nezeman,
v tom rozdielu viac niet. Kto inakšie
dnes vraví, nezná časy alebo
je zatvrdlý, čo je nerozum.

Hrdá Ester sa roky nerozpráva ani so synom ani Žofkou. Jej tvrdé srdce napokon obmäkčí vnuk, kvôli ktorému sa zmieri s E aj Ž.

Gábor Vlkolinský:

- pokrčovanie Eža Vlkolinského
- najrozsiahlejšie Hviezdoslavovo epické dielo
- zobrazený celkový proces rozkladu a úpadku zemianstva

DEJ: Hlavnou postavou je Gábor, Ežov príbuzný, jeho mama je pianka. O hospodárstvo sa nestará, dom a majetok pustne, dlhy rastú. Gáborov otec nenachádza východisko z tejto situácie a napokon aj on sa dá na pitie. Gábor nemá šťastie ani v láske, zemianske dievčatá ho odmietajú, ani jedna sa nechce vydať do takej rodiny. Gábor chce spáchať samovraždu ale zabráni mu v tom Ežo a poradí mu aby si vybral dievča zo sedliackej rodiny.

DRÁMA

-najvýznamnejšia dráma je 5 dejstvá tragédia:

HERODES A HERODIAS

-spracovaný biblický námiet, ale zároveň vyslovil i kritické názory na spoločnosť

-písal ju pol roka, veľmi náročná

-nechal sa inšpirovať Shakespearom- nie čisté veršovanie ale synkretizmus (striedanie verša s prózou)

-jambický, 5stopový verš- blankvers

DEJ: Herodes vyháňa svoju ženu Tamaru. Do paláca si privedie Herodiadu aj s dcérou Salome. Nemravný život i kruté zaobchádzanie s ľuďmi karhá Ján Krstiteľ. Herodes ho pozve do paláca a dá ho uväzniť. Na oslave Herodesových narodenín si Salome ako odmenu za svoj tanec na matkin podnet žiada Jánovu hlavu. V tých chvíľach sa už blíži s vojskom Tamarin otec, arabský kráľ. Herodesovo vojsko porazené. Rímsky cisár napokon posielal Herodesa do vyhnanstva, kam s ním odchádza aj Herodias.